

EDITORIAL

Despotisme no, pero si

No voliem, de veres que no voliem.

La nostra intencio a l'hora de plantejar estes Editorials era centrar-nos fonamentalment en **temes culturals**; no voliem entrar en qüestions politiqueres mes de lo necessari. Al cap i a la fi, tractant d'estos assunts nomes nos fem mala sanc mentres els politics fan lo que volen i despres dormen tan tranquils.

No voliem, pero no podem evitar-ho. En esta terra, **cultura i politica** han d'anar sempre de la ma.

La **AVL** (per cert, ¿es una entitat cultural o politica?, ¿algu nos ho pot aclarir?) ha tret la seua *Gramàtica*. Seua, **que no nostra**, clar. Esta Editorial havia de parlar d'este tema "cultural" dient lo habitual: "Un pas mes de la AVL en l'estrategia marcada des de la seua creacio: barrejar les llengües per a **confondre** al personal, mentres, com qui no vol la cosa, fan la **suplantacio** progressiva del valencià pel català. Per tant, com a usuaris, lo que hem de fer es **ignorar** tots eixos destarifes i seguir parlant el valencià de sempre (l'unic valencià que hi ha), i afirmar una atra volta que l'unica gramatica acceptable, per sensata, rigorosa i valenciana, es la de la **Real Academia de Cultura Valenciana**."

I això havia de ser tot, pero... Pero havia d'apareixer el senyor conseller de Cultura, **Alejandro Font de Mora**, a cantar les lloances de la seua institucio (seua, que no nostra) i a repetir la mentira podrida de que es un treball fruit del consens.

I nos venen al cap unes **ilusionants declaracions** del mateix Font de Mora que apareixien destacades en la premsa el 14 de novembre de 2005 (els politics contenen la desmemoria de la gent, pero açò era massa bonic com per a oblidar-ho) en les que dia que "no se puede imponer algo que la gente no quiere", i que això

abans se dia "despotismo ilustrado".

Al llegir esta frase, ¡quina alegria!, ¡per fi han reaccionat!, ¡per fi van a fer cas al poble i desmantellaran la AVL i llevaran el català de les escoles!

Pero no, al seguir llegint te dones conte de que el senyor conseller **no parlava d'este tema**, parlava de l'intencio del govern central d'implantar la LOE (Llei Organica d'Educacio), a la qual ell s'oponia; i recolzava la seua reclamacio en el fet de que u de cada 40 valencians -dia ell- havien anat a la manifestacio que contra eixa llei s'havia convocat el dia anterior en Madrid.

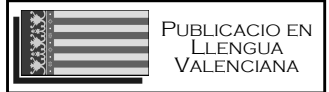
I això està molt be, tenia tota la rao: per mes que els governants tinguen la majoria necessaria per a dur avant una llei, no poden, **NO DEUEN**, fer-ho si va en contra de l'opinio o el sentir del poble al qual va dirigida.

¡Pero espera!

Est home li demana al govern central que senta la veu del poble per una manifestacio i unes enquestes puntuals, mentres ell se passa pel forro eixa mateixa veu que ha clamat, en **reiterades manifestacions** molt mes multitudinaries i a través **d'enquestes repetides** a lo llarg de tres decenys, que vol recuperar l'autentic valencià i que s'opon als seus "consensuats" desgavells.

Li recordariem al conseller una atra de les coses que digue aquell dia: "El Gobierno que no hace caso a las manifestaciones populares acaba pagando su error", pero no havia de servir per a res. Com diem: fer-nos mala sanc, i ells, tan feliços.

Be, al final si que nos ha eixit una Editorial "cultural", hem tractat un assunt de **semantica**: per si hi havia algun lector que no coneguera encara el seu significat exacte, acabem d'expondre un eixemple impecable de lo que significa la paraula "cinisme".

LA CITA

Quan els que manen perden la vergonya, els que obeixen perden el respecte.

Dit popular

SUMARI

- 1
- EDITORIAL: **DESPTOTISME NO, PERO SI**
- 2
- LLISTAT: **ACTIVITATS CULTURALS**
- RESENYA BIBLIOGRAFICA: **NACIONALISME VALENCIÀ (1915)**
- 3
- PATRIMONI VALENCIÀ. MONUMENT: **REAL SANTUARI DE LA MARE DE DEU DE LA FONT DE LA SALUT**
- FRUITES, VERDURES I HORTALICES (IV): **PARLEM DE TARONGES (3)**
- **ANEDOTARI (IV)**
- CLASSICS: **FRANCESC EIXIMENIS**
- 4
- PASSATEMPS
- RONDALLA: **EL CALDO I LES "TALLAES"**

ACLARIMENT

Esta publicacio està redactada en les Normes d'El Puig. Encara que es una obra colectiva, l'encarregat de la redaccio final de cada articul te llibertat per a fer-ho en la normativa d'accentuacio de la seua preferencia. Este tema es motiu de debat, pero no de divisio, entre nosatres.

AVIS

Si pensa fer copies per a repartir, faça-ho entre amics i coneguts. ¿Per qué no fer-ho entre catalaneros? Intente-ho si vol, pero no les llegiran. No els agrada constatar que hi ha valencians orgullosos de ser-ho, sense les sumissions i sucursalismes que senten ells. Pobrets. Sant Antoni els beneixca.

ACTIVITATS CULTURALS GINER DE 2007

Trobarà més informació dirigint-se a les respectives associacions:

GAV (Grup d'Accio Valencianista)
C/ Pintor Gisbert, 17- baix. 46006 Valencia C.
Tel: 963 41 22 22 i 963 41 90 20

IEV (Institut d'Estudis Valencians)
info@inev.org

RACV (Real Academia de Cultura Valenciana)
C/Avellanes 26. 46003 Valencia C.
Tel 963 91 69 65 Fax: 963 91 56 94
www.racv.es

VACSV (Valencia Cultural-Via Augusta i Cami de Sant Vicent Martir) Valencia C.
Tel: 639 639 674
rrosell@adif.es

Del **8 Nov** al **16 Gin** 20:00 h Palau de Colomina.
C/ Almodi, 1. 46003 Valencia C.

II CICLE DE CONFERENCIES

"Historia de Valencia. Del Cid a los Austrias"

+Info: **RACV** i **CEU Universidad Cardenal Herrera** (Tel: 961 36 90 11 ext. 1107)

• Relacio de les conferencies:

(Les set primeres, ya fetes, foren els dies 8, 13, 23 i 27 de novembre i 4, 11 i 18 de desembre.)

11 Gin (dij): Jaime Siles Salinas: "*Luis Vives, un intelectual europeo*"

16 Gin (dim): Luis Miguel Enciso: "*Valencia y los Austrias*"

12 Gin (divendres) 20:00h. Salo d'Actes del Grup d'Accio Valencianista. C/ Pintor Gisbert, 17- baix. Valencia C.

CONFERENCIA: Antonia Buisán Chaves: "*San Vicente y Baco, dos manifestaciones en el arte. Lo sagrado y lo profano*"

+Info: **VACSV**

25 Gin (dijous) 20:00 h. Salo d'Actes del Grup d'Accio Valencianista. C/ Pintor Gisbert, 17- baix. Valencia C.

CONFERENCIA: Josep Guillem Molla: "*Valencianisme socio-politic i cultural*"

+Info: **GAV**

31 Gin (dimecres) 19:30 h. Salo d'Actes de l'Aula de Cultura CAM. Llongeta del Mercat. Pça. del Mercat, 4. Valencia C.

CONFERENCIA: Joan Ignaci Culla: "*Consciencia identitaria historica del valencià, ahir i hui*"

+Info: **IEV**

ADEMÉS

El 5 de giner nos visiten

Ses Magestats els Reis Macs d'Orient "Els Reixos"

En el seu honor s'organisen cavalcades en molts pobles. Si te l'oportunitat no es perga la mes antiga de totes, la que es celebra en la ciutat d'Alcoy, a on el poble posa tota la magnificencia que demostra en les seues festes de Moros i Cristians al servici de Ses Magestats.

Demanem-los que apliquen un poc de la seua magia en favor de la cultura i la llengua valenciana.

RESENYA BIBLIOGRAFICA A.M.C.

Trullenque, Rafael (Edicio de Boro Vendrell)

Nacionalisme Valencià (1915)

Gom Llibres S.L. Sueca, 2006

(54 pag.)

El llibre que recomanem es una edicio de Gom Llibres S.L., el numero 1 de la coleccio "Chameles de la Patria". L'autor i editor del mateix nos presenta en esta publicacio la traduccio al valencià de la conferencia de Rafael Trullenque "Nacionalismo valenciano" que va pronunciar en la Casa de la Democracia, el 26 de febrer de 1915.

En el prolec l'autor nos situa en el context politic i social de l'epoca, especialment en l'ambit del mon valencianiste de la primera decada del segle XX, al mateix temps que fa un breu analisis del text.

Este llibre presenta aquella intervencio traduïda al valencià, per a que, com diu el seu autor, resulte la llectura mes gratificant si cap, ya que per si mateix el discurs (es possible que nomes siga una apreciacio personal) no pot ser mes ilusionant, ardoros i vibrant.

Rafael Trullenque pronuncià esta conferencia en castella; ell mateix demana excuses, pero ho fa considerant que aixina podia arribar a un public mes general i fer-lo particip d'un discurs que va mes alla de la simple exaltacio patriotica. Ell volia dirigir esta dissertacio a un auditori mes ample, a tota Espanya. Fa una ampla reflexio politica a on explica el seu nacionalisme, el nacionalisme que considera han de reivindicar els valencians que, llunt d'arribar a la fragmentacio, ha de conduir a l'igualtat paritaria entre tots els pobles peninsulars.

Comença donant la veu d'alarma sobre el centralisme que ofegava i patia el poble valencià en aquell moment i de les negatives conseqüencies que se'n deriven -la despersonalisacio com a valencians-. Aporta com a solucio la formula de la recuperacio nacionalista i la proposta d'una configuracio politica federalista/confederada per a l'Estat Espanyol. Lo que ell demana per a Valencia, ho fa extensiu tambe per als restants territoris que componen l'Estat, i sense renunciar a la seua condicio d'espanyol, clar, antepone la de valencià. Se declara espanyol pero per damunt de tot afirma que per drets propis, historics, geografics, etnografics, ans que tot, "som i serem valencians".

Bona part de la seua dissertacio es una lloa a l'amor a la Patria Valenciana i se reafirma en l'existencia dels elements identitaris d'una nacionalitat-cultura, llengua valenciana, historia, tradicions- i en la necessitat d'una classe politica valenciana preparada i compromesa en el poble valencià. Estes reivindicacions nos poden sonar i lo que pot ser pijor, es que son tan oportunes que coincidiri en les que podria fer qualsevol valencianiste davant l'inocuitat dels nostres actuals dirigents.

El caracter dels valencians el resumix en una frase "*cadascú dels valencians portem un rey en lo ventre*" i ho fa com a referencia de que hem segut un poble lliure, i com a tal tenim tot el dret de restaurar nostra nacionalitat perfectament definida i sense tuteles.

Els llectors se van a trobar aci en un singular i notable personage que en valencia, i en molta força i conviccion, expressa les seues idees respecte a lo que deuria de fer-se si se vol recuperar un protagonisme com a poble i entitat politica. Es trist, pero evident, la falta de figures de la talla de Trullenque en l'actual espectre politic valencià.

Gratitut des d'aci per la recuperacio d'este document historico que, una vegada mes, demostra l'existencia d'una llinea de pensament i d'actuacio, d'un llegat, que s'ha volgut soterrar.

Parlem de taronges (3)

F.B.U.

Està comprovat que el taronger i la llimera són d'orige chinenc, aixina com el pomelo procedix de les illes de l'archipèlec malai; tant la taronja amarga com la dolça són originàries de Garhwal i Sikkim, en les rostàries de les faldes de l'Himalaya i en les montanyes de Khasi, d'Assam, entre l'India i la China. Pareix ser que el taronger fon portat ad algún lloc de la Mediterrànea per **Alexandre el Gran** i, més tart, la seua implantació anà estenent-se

fins al nord d'Àfrica, Grècia, Itàlia i la península Ibèrica.

En principi sabem que fon un arbre de jardí que utilisaven els llauradors valencians, be com a ornament, be com a cercat de camps d'uns atres productes principals. Açò queda documentat per diversos autors com **Alonso Herrera, Escolano, Cavanilles**, etc. Hem d'arribar a 1781 quan un boticari en visió de futur, junt a un retor il·lustrat, plantaren en la **Ribera Alta, en el terme de Carcaixent, partida de la Bassa del Rei, i en l'hort del retor Vicente Monzó** (segons **Cavanilles**), el primer hort de taronges. No molt després, igualment fon iniciada una plantació pareguda en l'**hort de Mascarós, en Burriana. El mandarí fon introduït en Vilarreal per D. José Polo de Bernabé**. Estes dades són ben importants, puix supongueren que, dins d'una superfície de terreny determinada, s'iniciava el negoci de les taronges en el Regne de València.

ANECDOTARI (IV)

A.M.C.

¿**CONEIXIEU QUE...** Napoleo recompensà al General Suchet, en el títol de Mariscal i el de Duc de l'Albufera, per haver conseguit que capitulara la ciutat de València, davant les tropes dels francesos, el 12 de giner de 1812?

El poble, que seguia sent hostil a les tropes del frances, li dia "Duc de les foges" i "General de l'Albufera", mentres que a Josep I, germa de Napoleo, se'l coneixia entre els valencians com el "**rei Pepet**".

CLASSICS

M.S.S.

Francesc Eiximenis (1327-1409). Va naixer en Girona. Arribà a ser u dels homens mes influents en la vida publica del Regne de València i en tota la Corona d'Arago, i es va vore implicat en els principals fets polítics i religiosos del moment. Prengue l'habit francisca, sent nomenat Patriarca de Jerusalem en 1408 i consagrat bisbe d'Elna. Eiximenis escrivia tant en llengua catalana com en llengua valenciana, pero sempre indicava en quina de les dos ho feya, diferenciant per tant les dos llengües. En el seu llibre **Art de Ben Morir** fa constar que l'ha escrit en **llengua valenciana**, segons el seu "pobre entendre" en la mateixa. L'obra **Scala Dei** es traduïda del llemosi a **llengua vulgar valenciana**, segons l'autor. I en **Regiment de la cosa publica** (obra compresa dins del **Libre appellat Chrestia**, obra que l'immortalisà i que es una **enciclopedia** universal sobre el dogma i la moral de l'Esglesia) Eiximenis, agrait a la València que li obri els braços, li canta les seues glories i excelencies, dedicant-li belles paraules. Reconeix a València com a un poble singular i especial, en la seua propia idiosincrasia.

PATRIMONI VALENCIÀ
MONUMENTREAL SANTUARI DE LA MARE DE DEU
DE LA FONT DE LA SALUT

El Real Santuari de la Mare de Deu de la Font de la Salut es un conjunt monumental que es troba a uns dos quilometres del nucleu urba de Traiguera, en el Baix Maestrat. Des del poble partix el camí de l'Ermite (aixina es diu) flanquejat per set creus de pedra que estan dedicades als Set Dolors de Maria. El camí acaba en l'ultima de les creus, que està coberta i es la millor conservada, i en una plaça. Al fondo de la plaça es troba l'iglesia, precedida d'un portic renaixentista, mentres que a l'esquerra està el palau dels ducs de Sogorp i la Casa dels Capellans, i a la dreta, l'hosteria, de gran valor arquitectonic.

La tradició relata el milacre que motivà la seua construcció i que tingue lloc, segons consta en l'archiu de Traiguera, el 14 d'octubre de 1384:

Un jove pastor, sortmut de naiximent, buscant aigua, trobà un ullal, en el fondo del qual va vore una imatge de la Mare de Deu; en beure de l'aigua recuperà la veu. Els veïns, enterats del cas, s'emportaren l'imatge en provesso a l'iglesia del poble; pero al sendema havia desaparegut. La trobaren de nou dins de l'aigua de la font. Llavors decidiren alçar un ermitori al costat d'eixa "Font de la Salut".

L'ermita original desaparegue. L'iglesia actual començà a construir-se en 1439, i s'acabà en 1521. Pocs anys després el duc de Sogorp construí el palau, que quedà sense concloure, i en 1531, s'alçà l'hosteria per a atendre al gran numero de pelegrins que arribaven. La seua fama feu que Carles I, en 1542, li concedira salvaguarda real i el papa Pio V instituira la capellania, lo que motivà la construcció de la Casa dels Capellans en 1570. Finalment, en 1588 s'afegí el portic i s'alçaren les creus.

Eixos foren els anys de major esplendor, rebent la visita dels successius reis: Felip II, Felip III, Felip IV, aixina com d'uns atres importants personages, com ara D. Juan de Austria, Miguel de Cervantes, Alexandre VI o Sant Francesc de Borja.

Hui en dia es punt d'arribada de diverses romeries que partixen de poblacions proximes, com Benicarlo, Sant Jordi, La Jana, Canet lo Roig...

En successives intervencions, elements renaixentistes i barrocs s'han anat afegint, o substituint, a bona part dels originals gotics. L'ultima de les restauracions ha segut en motiu de la recent exposició "La Llum de les Imagens", de la qual ha segut subseu. Açò fa que la visita ad este conjunt monumental siga encara mes recomanable.

Resol l'acrostic del costat a partir de les definicions. La solució a peu de pagina.	1. Local destinat a l'estudi o a una gestió professional.	1.	-	-	-	-	-	-	-	<u>G</u>
	2. Metal precios que s'utilisa en la fabricació de monedes, objectes de joieria, orfebreria, etc.	2.	-	-	-	<u>E</u>	-	-	-	-
	3. Cadascuna de les dos peces de tela utilitzades per a cobrir el llit i gitar-se entre elles.	3.	-	-	-	-	<u>A</u>	-	-	-
	4. Animal solipet, com de metro i mig d'altura, de color cendros i orelles llargues, el qual s'aprofita com a bestia de carrega.	4.	-	-	<u>R</u>	-	-	-	-	-
	5. Dent que servix per a moldre o triturar els aliments.	5.	-	-	-	-	<u>U</u>	-	-	-
	6. Lloc de la casa en el qual es prepara el menjar.	6.	-	-	-	-	-	-	<u>A</u>	-
	7. Clau de metal en la boca de les tuberíes i en alguns dipòsits de líquids per a regular el pas d'estos.	7.	-	-	-	<u>E</u>	-	-	-	-
	8. Nuvol molt baix que dificulta mes o manco la visió segons la concentració de les gotes que el formen.	8.	-	<u>O</u>	-	-	-	-	-	-
	9. Respecte d'una persona, germa de son pare o de sa mare.	9.	-	-	-	-	<u>O</u>	-	-	-
	10. Relat fictici en ensenyança final i en el qual poden intervenir persones, animals i uns altres sers animats o inanimats.	10.	-	-	-	-	-	<u>L</u>	-	-
PARAULA VERTICAL: Establiment a on se talla el monyo, se pentina, etc.										

RONDALLA

El caldo i les "tallaes"

Un home treballava en el camp. Per a no perdre temps es fea portar el dinar de casa tots els dies al punt a on tenia la **faena**. Cada dia la seua dona li posava el quemenjar en un perol i a punt del migdia li'l portava el seu **chiquet**.

Succei que un dia la dona li va preparar un caldo de gallina molt sustancios acompanyat d'unes tallades de carn molt tendreta; ho va posar en el perol i digue al chic que li ho portara a son pare a l'hort.

El perol penjava d'una ansa de cordell, i el **chicon** el fea **engrunsar** com si fora un incenser, pero cuidant que no se li **bolcara**.

Anant pel camí, alegre i **chiulant**, encaminant-se a l'horta a on treballava son pare, va sentir l'oloreta del guisat que portava, se li va despertar la **gana** i va caure en la tentació de menjar-se una talladeta de carn;

"per una carneta mon pare no ho coneixera" pensava el chiquet. Mes avant va repetir l'operació: i tornà "per una talladeta mon pare no ho coneixera". I axina, aixina fins acabar-se totes les tallades i no quedar mes que el caldo.

Quant Joanet li va donar el perol a son pare, i este es va donar conte de lo que contenia, es va sorprendre i li va dir al seu fill: "pero ¿qué ha passat aci, fill meu? Aço es tot caldo".

El **chiquet** contestà: "es que he tropeçat pel camí, m'ha caigut el perol a **redolons** i no he pogut **arreplegar** mes que el caldo".

J. M^a. Guinot i Galàn

La rondalla que presentem este mes l'hem tret del llibre de l'autor J. M^a. Guinot i Galàn, *Rondalles de la meua terra*, numero II de la Serie Lliteraria de la Real Academia de Cultura Valenciana, editat en Valencia en 1995. Aprofitem per a aclarir que el conte que publicarem en el numero dos d'este bolletí, titulat "Vicenteta, el loro i el gos" es obra del mateix autor, i era una transcripció, en llaugeres modificacions, del publicat en el mateix llibre.

GLOSSARI (paraula/ sinonims: definicio)	Chiulant de chiular : Fer chiulits. Chiulit : So agut que se produix al passar en força l'aire per la boca produint una certa musicalitat.	Faena/ quefer/ ocupacio/ tasca : Treball que requerix un esforç mental o físic.
Arreplegar de replegar : Agarrar alguna cosa que s'ha caigut.	Engrunsar/ balancejar/ oscilar/ columpiar : Fer moure's un cos d'un costat cap a l'atre.	Gana/ fam/ apetit : Sensació que indica la necessitat d'aliments.
Bolcara de bolcar/ tombar/ voltejar : Pegar-li la volta, cap per avall, a un utensili ple i que caiga el seu contingut.		Redolons de redolar/ rodar : Acció per la qual un cos dona voltes sobre si mateix en una superfície desnivellada.
Chiquet/ chicon : Persona de curta edat.		

ORTOGRAFIA: Observem que la paraula **talladeta** apareix en el títol com a "**tallaeta**". La primera forma es la correcta a l'hora d'escriure, la segona fa referencia a la manera en que se pronuncia, puix el valencià no pronuncia la "d" entre vocals en les terminacions "-ada", "-ador" i els seus derivats.

Es una de les poques excepcions que te la llengua valenciana en les que, per raons etimològiques, aço es, per l'orige de la paraula, se conserva una grafia que ha desaparegut de la parla i que, per tant, no s'ha de pronunciar.

Solucio: 1. DESPAIG 2. ARGENT 3. LLANÇOL 4. RUC 5. QÜIXAL 6. CUINA 7. AIXETA 8. BOIRA 9. TIO 10. FAULA VERTICAL: PELUQUERIA

I RECORDA... La paraula clau d'este mes es **peluqueria**. Qui treballa en una peluqueria es el **peluquer** o la **peluquera**. Paraules de la mateixa familia son **peluca** i **peluqui**. I si algu ha escoltat alguna vegada l'estranya paraula "perruqueria", que no pense que es un local per a tallar el monyo als gossos, senzillament es aliena a la llengua valenciana.